

Za hitrejši in smotrnejši razvoj kriminalistike

Dr. Janez Pečar, znanstveni sodelavec inštituta za kriminologijo pri pravni fakulteti v Ljubljani

Pobudo za pričujoče razmišljanje o tem, kako bi morda spravili kriminalistiko pri nas na višjo raven, so mi dali pogovori z nekaterimi kolegi, ki se posredno ali neposredno, teoretično ali praktično ukvarjajo s tem problemom. Predlog programa dr. Markovića o »strokovnem usposabljanju kadrov s pomočjo edicij«, ki ga je pripravil za sestanke v zveznem sekretariatu za notranje zadeve v zvezi z razvojem določenih dejavnosti na področju kriminalistike, pa me je še posebej privedel do tega, da sem se lotil pisanja. Razmišljanje, ki ima predvsem namen izzvati zadevno polemiko, ni samo moje, ampak je deloma sad pogovorov. Tudi zato se mi je zdelo vredno zapisati nekaj misli, ki so prišle na dan, saj ne bi bilo prav, ko bi jih prepustil pozabi.

Nedvoumna in splošna je ugotovitev, da stanje kriminalistike pri nas ni zadovoljivo in da je njen razvoj dokaj počasen, kolikor o njem sploh lahko govorimo. Če primerjamo razvoj kriminalistike v drugih deželah, bodisi na Vzhodu ali na Zahodu, nam postajajo ustrezni razločki še bolj očitni. Zato mislim, da ne bi smeli več dolgo zavlačevati z nekaterimi ukrepi, ki so po mojem mnenju nujni. Izdajanje nekaterih edicij za strokovno usposabljanje kadrov — pri tem mislim na vse, ki se kakorkoli ukvarjajo s kriminalistiko in jo pri svojem delu uporabljajo ali bi jo morali uporabljati — je le ena izmed poti k boljšemu in hitrejšemu razvoju tega področja. Prav to nam vsiljuje misel, da bi bilo potrebno storiti še kaj več ali vsaj začeti o tem razmišljati oziroma se ob raznih dejstvih zamisliti, upoštevajoč družbene razmere in okoliščine, v katerih živimo. Družbeno vrednotenje kake discipline vedno tako ali drugače odseva v njej sami, ji daje pozitivne impulze ali pa jo zavira. Pri tem imajo pomembno vlogo tudi nosilci discipline same, ki lahko marsikaj store, da je njihova stroka bolj ali slabše upoštevana, bolj ali manj spoštovana, bolj ali manj učinkovita, prej ali pozneje neposredno uporabljena v praksi itd. Zato mislim, da je treba najprej načeti nekatera vprašanja v stroki sami in jih pripeljati do sprejemljivih, toda perspektivnih rešitev.

Morda se bo komu zdelo, da obravnavam v članku posamezne zadeve preveč kritično. Če bi se kdorkoli čutil prizadetega, naj mi ne zameri, zakaj moj namen je, na podlagi subjektivne ocene bolj ali manj znanih objektivnih dejstev priti do predlogov za kakšne rešitve.

1. Poklicno oziroma kriminalistično združevanje

Ena izmed okoliščin, ki daje misliti, da z našo »kriminalistiko« ni vse tako, kot bi moralo biti, je tudi to, da na njenem področju doslej še ni bilo ustanovljeno kakršnokoli združenje ali društvo tistih, ki se z njo ukvarjajo ali jo pri svojem delu kakorkoli uporabljajo. Če pomislimo, da je kriminalistika disciplina, ki ni nastala kar tako v novejšem času, potem nam primerjava z nekaterimi novejšimi in sploh mlajšimi disciplinami lahko pokaže zanemarjenost tudi s te strani.

Z vso upravičenostjo se kriminalistični delavci, ne glede na to, ali so miličniki ali specialisti v enotah javne varnosti, preiskovalni sodniki, javni tožilci ali kaj drugega, bodisi da gre za praktične delavce v organih kazenskega pravosodja ali za teoretike (ki jih skorajda ni), lahko sprašujejo, kako to, da na področju kriminalističnega dela ne more priti do profesionalnega združevanja, podobno, kot je na mnogih drugih področjih družbenega življenja. Če tovrstni položaj kriminalistike primerjamo z nekaterimi za naše razmere novejšimi, toda prav tako družboslovnimi področji, lahko ugotovimo, da je npr. socialnim delavcem že zdavnaj uspelo ustanoviti svoje društvo. Podobno je z delavci na področju kazenskega prava in kriminologije, v zadnjem času pa so ustanovili društvo tudi delavci s področja izvrševanja kazni, to je penologij itd. Le kriminalistični delavci so še brez njega.

Ne bi mogel reči, zakaj je zanimanje za poklicno oziroma strokovno združevanje ljudi, ki delajo na področju kriminalistike, tako majhno. Verjetno gre za kompleks vprašanj, ki tarejo široko, katera formalno ni dovolj priznana ali pa se sama počuti insuficientna zaradi podrejenega položaja večine svojih protagonistov. Če si je kdo v preteklosti pri nas morda prilaščal pravico, da je to področje — to je kriminalistika — nekakšno njegovo lastništvo (bodisi da je bil posameznik, skupina ali resor), mislim, da danes ne more biti več tako. Če kriminalistiko kot znanost po svetu najbolj goji policija, ki si z njo res najbolj pomaga in se nanjo opira, s tem nikakor ni rečeno, da je to področje izključno le njeno. Zaradi tega, mislim, nihče ne bo dejal, da bi bilo kriminalistično združenje izključno policijska organizacija in kot taka nepotrebna, ker se vsa pomembna vprašanja lahko rešijo v njej sami. Čeprav bi bila verjetno večina članov takega združenja pri nas praktičnih kriminalističnih delavcev iz organov javne varnosti, pa obstaja še množica drugih ljudi,

ki bi jim bilo za to, da bi združevali svoja poklicna hotenja v takem društvu.

In če je kdo v preteklosti mislil, da se vsa vprašanja, ki zadevajo kriminalistično stroko in poklicno združevanje ter druge probleme, ki z njiju izhajajo, dajo reševati le v vertikalnih strukturah in po uradni dolžnosti, se je zagotovo zmotil. Do česa nas je to pripeljalo, vidimo sami, ko ugotavljamo, kaj vse smo na področju razvoja kriminalistike zamudili in kaj vse bi bili lahko doslej napravili. Če pa bi imeli močno strokovno združenje, ki bi zavestno reševalo svojo problematiko mimo osebnih in družbeno političnih sprememb in nad takimi spremembami, ki vedno pretresajo katerokoli državno organizacijo in zdaj bolj zdaj manj neugodno delujejo nanjo, bi bilo najbrž marsikatero vprašanje boljše in smotrnejše urejeno, ne samo za stroko, marveč verjetno tudi za njene nosilce, pa naj bodo praktiki ali teoretiki.

Ne bi rad naprej razpletal misli v tej smeri. Mislim, da ni nujno, da mora ustrezna pobuda priti iz resora notranjih zadev, od koder smo toliko let čakali nanjo. S kriminalistiko se danes ukvarjajo tudi zunaj tega resora, v pravosodju, na fakultetah, v raznih družboslovnih inštitutih itd. Toda sodim, da taka iniciativa gre temu resoru, ne samo zato, ker bi v takem združenju številčno prevladoval, ampak predvsem zato, ker mu to v resnici gre glede na najvišjo stopnjo uporabnosti kriminalistike prav v tem upravnem organu in ker bi lahko za razvoj te discipline največ napravil in največ dosegel pri uresničevanju njenih zamisli.

S čim bi se ukvarjalo združenje kriminalistov, ki ga bo treba po mojem mnenju slej ko prej ustanoviti tudi pri nas? Mislim, da bi se lahko ukvarjalo z mnogimi vprašanji: z izobraževanjem in vzgojo, s stanovskimi zadevami, z ustvarjanjem in razvijanjem poklicne etike in morale oziroma kriminalistične deontologije, s problemi pravnega varstva svojih članov oziroma organiziranjem nasvetov, z razvijanjem in populariziranjem kriminalistične znanstvene misli, z izpopolnjevanjem praktičnega kriminalističnega dela, s prirejanjem posvetovanj itd. Delitev dela v kriminalistiki in njena razvejanost kar sami od sebe ponujata delitev takšnega združenja na sekcije, npr. za mladinsko prestopništvo, gospodarsko kriminaliteto, prometno kriminaliteto in podobna področja, ki imajo vsako zase specifično problematiko v okviru širšega kriminalističnega delovanja.

2. Izobraževanje kriminalistov

V mnogih drugih deželah imajo šole za poklicno izobraževanje kriminalistov, ki so na-

menjene samo njim in samo za področje kriminalističnega delovanja. V Jugoslaviji takih šol nimamo. Višja šola ministrstva za notranje zadeve, ki je nekoč delovala in so jo pozneje ukinili, ni bila to, kar bi bilo potrebno za t. i. »detektivsko šolo«. Bila je preobremenjena s splošno izobraževalnimi predmeti predvsem zaradi tega, da je sploh lahko imela stopnjo višje šole.

Podobno je danes s strokovnimi šolami za notranje zadeve po republikah, ki nikakor ne dajejo profilov, potrebnih na posameznih področjih notranjih zadev. Če bi te šole dajale določene specializirane profile, pa bi vendarle imeli le stopnjo srednje šole in nič več. Na področju odkrivanja in raziskovanja kriminalitete ter njenega preprečevanja pa so prav tako potrebni kvalificirani kadri z visoko izobrazbo, s specializiranim znanjem, ki ga danes niti jugoslovanske univerze še ne dajejo za področje kriminalistike.

Res je, da smo majhna in ne posebno bogata država, ki si ne more privoščiti takega razkošja, da bi imela vsaka nacionalnost vse institucije, kakršne ji morda gredo glede na njene pretenzije oziroma želje. Res pa je tudi, da ne bomo mogli dalj časa dopuščati, da bomo naše kriminaliste vzgajali le na ravni srednje šole, in še to ne specializirano. Če nas bosta čas in kriminaliteta v tem pogledu prehitela, bo storjena neprecenljiva škoda. In ne samo to, kadrovska nepripravljenost, slaba strokovna izkušnost in nizka izobrazba, zaostalost za splošnim razvojem kriminalistike v svetu, izoliranost v zadevnem mednarodnem sodelovanju, šibka inventivnost sedanjega kadra lahko pripeljejo to stroko za dalj časa v stagnacijo, iz katere ne bo kmalu rešitve.

V mnogih državah imajo za policijsko delovanje posebne visoke šole, ki izobražujejo kadre za posamezna področja v okviru policijske organizacije ali zunaj nje. Tu nas ne zanima toliko, katere zahteve mora zadovoljevati kandidat, da ga v to šolo sprejmejo. Za naš namen je pomembna predvsem ustrezna poprejšnja izobrazba, da je mogoče doseči višjo stopnjo od prejšnje. Pri tem bi lahko omenil nacionalno akademijo FBI, visoke kriminalistične in policijske šole v NDR, ali visoko šolo oziroma univerzo ministrstva za varstvo javnega reda v Sovjetski zvezi, ki vzgaja svoje kadre za tri profile, in sicer miličniški, penološki oziroma penitenciarni in kriminalistični. Tudi mnoge druge države dajejo močan poudarek visokošolskemu policijskemu izobraževanju ne glede na to, ali ima študij stopnjo fakultete ali enakovredno stopnjo v okviru samostojnega oziroma izključnega policijskega sistema izobraževanja (npr. policijski inštitut v Hiltruppu v Zahodni Nemčiji).

Skratka, gre za to, da imajo posamezni izbranci v policijskih pa tudi drugih organizacijah možnost, da se specializirajo na določenem strokovnem področju, da veljajo na teh področjih za strokovnjake, ki imajo tudi ustrezno strokovno izobrazbo in ne samo izkušnje, in da ti strokovnjaki pomenijo za stroko velik kapital, ker bodo lahko z obrestmi vračali svoje znanje, ki so ga v njej pridobili.

In še nekaj se mi zdi zelo pomembo. Kjerkoli imajo po svetu organizirano specializirano izobraževanje kriminalistov, policistov itd., povsod tam slove po sposobnosti, inventivnosti in napredku itd. Kjer pa specializirano in visoko izobraževanje nikakor ne more priti do razcveta, tam ni uspehov, pa čeprav gre za še tako uporabno disciplino, kot je morda lahko kriminalistika.

Kaj sem hotel s tem povedati? Ker posamezne republike ne morejo vsaka zase ustvarjati visoko specializiranih kadrov s področja kriminalistike, in to zaradi kadrovskih, fiskalnih in drugih ovir, se mi zdi potrebno začeti reševati to problematiko v zveznem merilu. To pa tako, da bi ob ustreznem načinu izobraževanja polagoma oblikovali posamezne visoko specializirane profile glede na potrebe in zahteve prakse. Pri tem mislim na šolo, ki bi bila opremljena s številnimi laboratoriji, sodobnimi učilnicami, kabineti in kriminalističnimi zbirkami, biblioteko, lastnimi učnimi pripomočki ipd., šola, v kateri bi se ukvarjali tudi s kriminalistično raziskovalnim delom (podobno kot na vseh visokih šolah).

Problemi poprejšnje izobrazbe kandidatov za tako šolanje, priznanje visoke izobrazbe itd. me ob tem razpravljanju ne zanimajo. Gre le za to, da bi za javno varnost vključno s kazenskim pravosodjem na področju kriminalistike organizirali specializirano izobraževanje, ki bi presegalo raven srednje izobrazbe. Zdi se mi, da so rešitve, kot npr. izobraževanje oziroma izpopolnjevanje določenih profilov pri posameznih inštitutih ali fakultetah, lahko le začasne in ne pomenijo odprave problema, ki ga načenjamo, ampak le njegovo blažitev. Poleg tega pa najbrž tudi ni mogoče pričakovati, da bi fakultete vzgajale specialiste za neposredna delovna mesta.

3. Ustvarjanje intelektualnih kadrov

Ker v Jugoslaviji torej še nimamo nobenega združenja kriminalistov, v katerem bi sodelovali praktični delavci, teoretiki in pedagogi s tega področja, in ker tu ni enotnega vrhunskega izobraževanja, se nikakor ne morejo organizirano koncentrirati najboljši kadri, ki bi več prispevali k razvoju kriminalistike kot znanosti.

Če pogledamo, kako napredujejo najrazličnejša področja družbenega življenja, navadno vidimo, da so nosilci razvoja organizirani posamezniki, pogosto entuziasti, ki nesebično skrbijo za svoje področje.

Kako je s tem pri nas? Kako je pri nas z »elito« na področju kriminalistike? Če pregledujemo jugoslovanski revijalni tisk ali publikacije, ki kakorkoli zadevajo kriminalistiko, lahko ugotovimo, da imamo precej piscev, ki se trudijo, da bi kriminalistiko »posodobili« in jo spravili na višjo raven. Toda vsakdo načinja probleme s svoje strani, pri čemer se marsikdaj dogaja, da delamo »drug mimo drugega«, kar pač kdo trenutno potrebuje ali za kar se trenutno navduši glede na različne spodbude. Razdrobljenost sil in razcepljenost teženj nikakor ne moreta privedi do večjih učinkov in vidnejšega napredka v stroki, čeprav so prizadevanja posameznikov prav tako lahko zelo uspešna, zlasti če jim sledi drugi, predvsem pa tisti, ki teoretične zamisli praktično uresničujejo. Toda to se le redkeje dogaja, ne le na področju kriminalistike, marveč tudi drugod.

V tej zvezi mislim, da bi morda dosegli boljše uspehe, če bi npr. ustrezna strokovna združenja ali njihova posamezna telesa skrbela za usklajevanje prizadevanj in dela na področju teoretičnega in praktičnega napredka, če bi lahko dosegli sodelovanje v smislu timskega dela pri raziskovanju problemov kriminalistike (ne pri preiskovanju kriminalnih zadev), če bi dosegli načrtnost v razvoju kriminalistike v naši domovini (pri tem nikakor ne mislim na »jugoslovansko kriminastiko«, kot nekateri radi zreducirajo kako disciplino na nacionalno raven ali ji celo dajejo razredni značaj, kot je npr. s »socialistično kriminalistiko« na Vzhodu) itd.

Pri tem ugotavljam, da na področju kriminalistike pišemo ali razpravljamo predvsem o tistih stvareh, ki imajo neposredni praktični oziroma uporabni namen. Pozabljamo pa na take sodobne ali daljnosežne probleme, kakršnih praksa ne bo absorbirala še tako kmalu, bodisi zaradi nerazumevanja, zaradi težav, ker bi prišla v navzkrižje z dosedanjim sistemom dela, ali zaradi česar koli drugega. Pri tem mislim npr. na uporabo kibernetike v kriminalistiki, uporabo mehanografije v daktiloskopiji, kriminalistično načrtovanje dejavnosti ob spoznavanju človeške ekologije, na znanost vodenja, organizacije dela in podobne zadeve, ki nas v primerjavi z drugimi spominjajo na splošno zaostajanje. Tehničnih novosti in sredstev, ki jih danes v svetu uporabljajo in ki nam še niso dostopne, pri tem niti ne omenjam.

Podobno je tudi z usvajanjem dosežkov in spoznanj družboslovnih disciplin in opleme-

njevanjem kriminastike z njimi. Mislim na sociologijo, psihologijo, psihiatrijo, andragogiko in sploh znanost o človekovem vedenju, ekologijo, urbanistične znanosti, vse tja do logike in problematike grupnega dela. K razmišljanju nas silijo tudi spremembe kazenskega procesnega prava, spremembe, ki zaradi novot in naše nepripravljenosti sejejo zmedo in nezaupanje v tradicionalne metode kriminalistike, npr. pri zasliševanju obdolženca ob navzočnosti drugih udeležencev kazenskega postopka ipd., ko se starih metod še nismo odvadili, novih pa sploh še nimamo.

Skratka, poznavalcu in količkaj razmišljajočemu človeku se ob tem postavljajo najrazličnejša vprašanja, kaj storiti, da bi se v kriminalistiki pri nas vidneje premaknila v njenem razvoju. Ena izmed možnosti, poleg tistih, ki jih navajam v tem sestavku, je, mislim, tudi načrtnejše medsebojno sodelovanje sedanjih in obetajočih praktičnih in teoretičnih delavcev tega področja, da bi z združenimi možnostmi in sposobnostmi prišli dlje kot doslej in bolj kvalitetno.

Glede na doslej povedano pa nikakor ničem zmanjševati vloge prizadevanj pristojnih in odgovornih dejavnikov v zveznem sekretariatu za notranje zadeve, ki so uvideli potrebo po tem, da se nekaj stori za razvoj kriminalistike, čeprav, kot se zdi, izhajajo le iz trenutnih potreb. Mislim le, da bi bilo treba njihove zamisli razširiti, jim dati širšo osnovo in jih načrtneje in daljnosežneje programirati. Ustvarjanje znanstvenih kadrov, poklicno združevanje, načrtovanje razvoja in vzgoje, izobraževanje visoko kvalitetnih in strokovnih kadrov nikakor ne morejo biti ovira.

4. Pouk kriminalistike na univerzah

S poukom nekaterih disciplin, ki spremljajo kazensko pravo pri obravnavanju človeka — storilca kaznivega dejanja, si je na pravne fakultete pri nas poleg kriminologije, psihologije, sodne psihopatologije in sodne medicine utrla pot tudi kriminalistika. Vendar se na univerzah, pa čeprav gre npr. za kazenskopravne študije na tretji stopnji, ta predmet predava v minimalnem številu ur, tako da ni mogoče pričakovati, da bi slušatelji pridobili na predavanjih kaj več kot samo osnovo.

To pomeni, da nam vsaj za zdaj naše univerze ne morejo oblikovati in ustvarjati strokovnjakov, ki bi jih radi imeli bodisi kot predavatelje na njih samih ali na posebnih strokovnih šolah, kakor tudi ne za tiste organe, ki take strokovnjake potrebujejo glede na svoja delovna področja in vlogo pri odkrivanju, raziskovanju in preprečevanju kriminali-

tete. Pravniki, ki prihajajo s fakultet, pa čeprav so magistri, kaj malo poznajo to stroko, razen če se redke posameznik ni sam posebej poglobljal v to področje.

Univerze oziroma bolj rečeno pravne fakultete nam torej ne morejo dajati specializiranega znanja s področja kriminalistike (pri tem se mi zdi nepomembno, ali imenujemo to disciplino kriminalistiko ali sodobno tehniko odkrivanja kaznivih dejanj), ker za to, razen kakšne izjeme, nimajo usposobljenih kadrov niti ne laboratorijev in drugih pripomočkov. Poleg tega pa jim najbrž narava študija, natpanost programov s čisto pravnimi predmeti ne dovoljujeta, da bi v razmerju z drugimi izrazito pravnimi disciplinami dovoljevali kriminalistiki kaj več možnosti kot dve uri predavanj tedensko v enem semestru. Sodim, da se položaj v tem tudi v prihodnje ne bo mogel kaj bistveno popraviti.

Drugače je v tem pogledu drugod po svetu, kjer na univerzah neposredno oblikujejo kadre za to stroko, vključno z doktorandi (npr. School of Criminology na University of California v Berkleyu, na Northwestern University, ali podobno, toda drugače v Moskvi na visoki šoli ministrstva za varstvo javnega reda itd.), in kjer univerze v resnici lahko pomenijo vrh kriminalistične znanosti in so v ta namen tudi opremljene z vsemi potrebnimi pripomočki.

Naše univerze oziroma njihovi inštituti niti še ne opravljajo znanstveno raziskovalnega dela na področju kriminalistike. Na področju t. i. in tradicionalno znane kriminalistične tehnike sploh ne, kolikor pa gre za metodiko ali taktiko, pa le v izredno omejenem obsegu in zelo posamično oziroma so ta raziskovanja v začetnih fazah. Ko smo bili na V. mednarodnem kriminalističnem simpoziju socialističnih dežel v Moskvi, smo lahko, toda z rahlim presenečenjem ugotovili, da sta v vzhodnih deželah znanstveno kriminalistično raziskovanje kakor tudi ustrezna razvojna dejavnost precej pred nami, sta dobro organizirani in načrtovani. Vsaj vzbujal se je tak videz.

Iz vsega tega je mogoče sklepati:

Morda bi bilo treba razmišljati o tem, da bi v znanstvene inštitute, ki se ukvarjajo z znanostmi o človekovem vedenju, zlasti pa v kriminološke inštitute dosledneje uvedli tudi proučevanje odkrivanja, raziskovanja in preprečevanja kriminalitete, in to v večjem obsegu kot doslej. V kriminoloških disciplinah se s človekovim vedenjem ukvarjajo sociologi, psihologi, psihiatri, pedologi, defektologi, antropologi, genetiki, demografi itd., v kriminalistični usmeritvi pri nas pa le pravniki (pri tem ne mislim na delavce v kriminalističnih laboratorijih). Zato bi morali zaposliti na pod-

ročju proučevanja kriminalističnih vprašanj tudi najrazličnejše profile in ne le tiste, ki jih imamo sedaj, čeprav so se tudi ti poleg prava naučili še kaj drugega.

Če pa fakultete in kriminološki inštituti ne morejo prevzeti te odgovornosti, potem nam ostane le misel na specializirano visoko šolo, ki bi jo morda ustanovili pri tistem organu, ki take visoko izobražene in specializirane kadre najbolj potrebuje. S tem pa smo spet tam, kjer smo bili prej, in sicer pri izobraževanju kadrov v resoru notranjih zadev.

Mogoče je seveda tudi tretja varianta v kombinaciji z univerzami in inštituti na eni ter strokovnimi šolami na drugi strani, kjer so za to možnosti. Vendar mislim, da bi bila to lahko samo prehodna rešitev, ne pa stalna. Taka rešitev bi bila odvisna od mnogih spremenljivih dejavnikov, ki bi motili pravilno in perspektivno oblikovanje kriminalističnega kadra. Seveda pa bi bila tudi taka ureditev vendarle določen napredek od sedanjega stanja, ko so ustrezne strokovne šole razmeroma zelo zaprte in ko ne oblikujejo visoko specializiranih kriminalističnih kadrov.

5. Odprtost strokovnih šol

Organi za notranje zadeve izobražujejo svoje kadre (tudi tiste, ki se kakorkoli ukvarjajo z odkrivanjem in raziskovanjem kaznivih dejanj) v strokovnih šolah, ustanovljenih po republikah. Te šole, če jih primerjamo s splošnim šolskim sistemom, ne bi mogle imeti višje stopnje od srednje šole. Ker ne poznam ureditve strokovnega šolstva v drugih republikah, bodo misli v nadaljevanju zadevale le ustrezne razmere v Sloveniji.

Šola ima za področje kriminalistike program, ki najbrž ustreza glede na potrebe nižjega in nespecializiranega kadra v resoru za notranje zadeve. Doslej ni v to šolo še noben drug organ pošiljal izobraževati svojih delavcev, zakaj ta šola je zaprtega tipa, vanjo sprejemajo samo kandidate iz resora notranjih zadev, drugi organi, npr. iz pravosodja, pa na področju, o katerem govorimo, ne potrebujejo srednjih kadrov, marveč le visoko kvalificirane (čeprav načeloma ne čutijo potrebe po tovrstnih specializiranih kadrih — marveč le po pravnikih).

Zato na tovrstno strokovno šolo ni tolikšnega pritiska od zunaj, da bi se odprla drugim organom in organizacijam. Odprla naj bi se morebiti organom kazenskega pravosodja, inšpekcijam, organizacijam, ki zagotavljajo varnost kot svoje storitve za plačilo, ali podjetjem, ki imajo svojo službo zavarovanja, in drugim, za katere bi bilo treba izobraževati ljudi zlasti na nekaterih področjih signalno

varnostnega zavarovanja, preprečevanja kriminalitete ipd.

Prav tako pa se ta šola ni kaj bolj odprla morebitnim občasnim zunanjim predavateljem, ki bi prihajali tja (kot npr. »visiting professor«) in s svojimi predavanji dopolnjevali program šole in raven tega programa morebiti po svojih močeh tudi poviševali (npr. od vseh predavateljev, ki na strokovni šoli kakorkoli predavajo kriminalistiko, nima nihče fakultetne izobrazbe — to sicer za kvaliteto predavanja ni nujno bistveno, je pa lahko simptomatično).

a) Mislim, da smo tudi pri nas že tako daleč, ko kriminalistična stroka ne more biti imanentna za neko državno organizacijo in ko je treba spoznati, da imajo do te stroke zahteve in želje po njej tudi drugi, ki pa se nikakor ne ukvarjajo z odkrivanjem in raziskovanjem kriminalitete, marveč s čim drugim, pri svojem delu ali varstvu premoženja (svojega ali tujega ali družbenega) pa se srečujejo s težavami, ki jih na področju izobraževanja svojih kadrov ne morejo reševati sami. Poleg tega pa si ne morem zamišljati, kako organizirati v zadnjem času toliko popularizirano »samozaščito« brez ustrezne vzgoje in brez pomoči tistim, od katerih tako »samozaščito« zahtevamo. Zdi se mi, da sedanja praksa prav tu prihaja v navzkrižje s predstavami o samozaščiti in možnostih za njeno uresničevanje. Inventivnost v tem je treba pričakovati prav od tistih, ki že doslej nekaj znajo, in od tistih, ki to samozaščito priporočajo drugim. Pri tem ne mislim, da bi strokovna šola sprejemala »tuje« ljudi v izobraževanje tako kot svoje, sodim pa, da bi jim kdo moral pomagati in zanje vsaj za začetek organizirati vzgojo na tistih področjih, pri katerih je to potrebno, da bodo lahko opravljali svoje naloge.

Moram tudi reči, da je že nekaj ljudi spráševalo, kje bi lahko študirali kriminalistiko, ne da bi morali postati miličniki ali študirati pravo. Toda to za naše razmišljanje ni bistveno, je pa zanimivo. Marsikje v tujini tudi to ni problem.

b) Pri obiskih v policijskih šolah v ZDA sem videl, da je tam stalna in preizkušena praksa dopolnjevat predpisane programe policijskih šol z zunanjimi predavatelji, ne samo iz svoje dežele, marveč tudi od drugod. Zdi se mi, da bi takšno prakso lahko posnemali tudi pri nas, zlasti če je mogoče brez posebnih težav kdaj pa kdaj najti koga, ki bi lahko s kakšnimi posebnimi izkušnjami, znanjem ali spoznanji popestril predmet, ki se že nekaj let predava bolj ali manj togo, ravna se po programu.

Najbrž niti ne bi bila odveč kakšna občasna posvetovanja vseh tistih, ki na tem

področju kakorkoli uče druge, ne glede na raven šole ali izobrazbo predavateljev.

In še nekaj. Verjetno drugih ni mogoče dobro učiti samo na podlagi lastnih izkušenj, brez spoznavanja sodobne svetovne literature in novejših dosežkov. Poleg tega pa se vse sodobnejše policije kar najbolj trudijo, da bi dale svojemu policistu nekaj kriminološke izobrazbe (npr. v ZDA, Franciji, Zahodni Nemčiji itd.). Mislim, da pri nas razvoj še ne gre zadovoljivo v tej smeri.

6. Uporaba tujih izkušenj

Znanstvene discipline in razvojno pa tudi praktično delo temelje na tem, da ljudje spoznavajo, kaj je človeštvo na določenem področju dotlej ustvarilo, nato pa skušajo uporabljati bodisi spoznanja in izkušnje drugih naprednejših tokov ali ustvarjalcev ali pa, toda redkeje, napredovati iz tistih izhodišč, do katerih so že kje prišli. Tako nekako si zamišljam, kako človeštvo lahko napreduje in se dokopava do novih spoznanj in svoje večrajšnje izkušnje in poglede nadomešča z novimi — boljšimi.

Kako pa je s tem na področju, o katerem razmišljamo v tem sestaku? Da bi ustvarili kaj takega, kar bi bilo docela novo, bi bilo zelo težko verjeti. Če pa je do tega prišlo, verjetno ne gre za kaj posebno pomembnega, če pa je to že bilo, smo sami napravili za nepomembno. To pomeni, da nam ostajajo predvsem možnosti, vsaj za zdaj, posnemanja tujih izkušenj. Kako pa je s tem? Pri tem mislim predvsem na prakso, ki naj se oplaja s kriminalistiko in sploh z drugimi policijskimi veščinami.

Ne morem se znebiti občutka, da je tudi še danes posnemanje tujih izkušenj na tem področju kar pogosto nepolitično, če ne heretično.

Tovrstna praksa nikoli ni rada posnemala tujih spoznanj in dosežkov (pri tem ne mislim na področje kriminalistične tehnike in ne uporabo tehničnih sredstev v policijskem delu, marveč predvsem na organizacijo, taktiko, kadrovsko politiko in podobna vprašanja). V tem smo rasli vedno nekako po svoje, pri čemer smo zavestno odklanjali vzhodne vplive, zahodnih pa se nezavestno bali in jih pri tem prav tako nismo sprejemali. Če bi se vprašali, kaj smo se iz obilja spoznanj iz tuje literature, npr. o policijskem delu, naučili, kaj smo po tem napravili ali spremenili pri nas, potem bi verjetno ugotovili, da zelo malo, pa čeprav ne bi bilo zato treba posebnega denarja. In če bi se vprašali, ali bi se lahko samo iz tega več naučili, potem bi najbrž morali odgovoriti odločno pritrdilno. Zakaj odklanjati vse tuje, pa

čeprav je dobro in mogoče s pridom uporabiti tudi pri nas (npr. na področju policijske prevevencije, ženske policije, vzgoje in izobraževanja kadrov, policijske deontologije, odnosov z javnostjo, načrtovanja policijskih akcij z uporabo ekoloških znanosti itd.)?

Ko sem npr. pri predmetu »splošna kriminalistika« na višji pravni šoli v Mariboru skušal posredovati slušateljem tuje izkušnje pri izvajanju policijskega preventivnega dela, navezovanju stikov policije z otroki in nekaterih drugih vprašanjih, me je nekdo (toda ne od slušateljev) pozneje, verjetno čisto dobronamerno vprašal, »zakaj pa predavaš ameriško policijo, ne pa jugoslovanske«. Sodim, da bi se našel še kdo, ki bi bil podobnega mnenja. Toda mislim, da so spoznanja na kateremkoli področju občečloveška in last vseh in zato uporabna in pristopna vsem, ki menijo, da je z njimi mogoče pričakovati boljših rezultatov pri svojem delu. Zato tudi sodim, da pri tem nikakor ne sme iti za to, da bi bilo to ameriško, kaj drugega rusko, tretje jugoslovansko, ali nekaj buržoazno in drugo socialistično.

7. Mednarodno sodelovanje pri strokovnem izobraževanju

Na področju kriminalističnega in sploh praktično policijskega dela in vzgoje bi morali doseči boljše mednarodno sodelovanje, ne da bi se tudi pri tem bali, da je vsakdo, ki pride k nam, vohun, in ne da bi kdo izmed nas, ki gre v tujino in obiskuje policijske organizacije, imel občutek krivde podobne vrste.

Če policijske organizacije na mednarodni ravni izmenjujejo svoje izkušnje, potem najbrž vsakdo ve, kako daleč sme in kje se konča poklicna radovednost in začne kaj drugega. Sicer pa mislim, kolikor gre za kriminalistično policijo in policijo za varstvo javnega reda, kriminalistično tehnične laboratorije in kriminalistične evidence, da res nikjer na svetu ni kaj skrivati in tega tudi ne delajo. Pri tem pa se je mogoče mnogo naučiti in posnemati, kar je dobrega in sprejemljivega. Od vsakega obiskovalca je prav tako mogoče pričakovati, da nam bo povedal kaj novega in da bo pripravljen z nami razpravljati o stvareh skupnega interesa. Zakaj ne bi tudi takih srečanj izrabili za naš napredek! Sodim, da bi se tega moral zavedati vsakdo, od najvišjega do najnižjega, ki lahko odloča o tem, ali se kak tujec sme sprejeti, ali se mu sme kaj pokazati ali ne, in podobno. Rekel bi, da nimamo kaj skrivati, razen morebitnega neznanja in zaostalosti.

Najpomembnejše pri tem pa se mi zdi šolanje najbolj nadarjenih naših kriminalističnih kadrov v tujini, zlasti dokler nimamo

visoko specializiranih šol pri nas doma. Pomembna bi bila tudi vabila tujim specialistom oziroma kriminalističnim strokovnjakom za kakšna predavanja in morebitne seminarje v naši domovini. Tovrstno poklicno sodelovanje in gostoljubnost sta pri nas še na zelo nizki ravni in dokaj potisnjeni v ozadje. Moram reči, da sem na obiskih v tujini spoznaval prijeten občutek pripadnosti stroki, zaradi katere razpadajo nacionalne ali politične ovire med ljudmi, ki delajo na področju iste vrste in si prizadevajo za iste cilje, to je zatiranje kriminalitete. Mislim, da pri tem ne sme biti prav nič politično dvomljivega in sumljivega.

8. Raziskovalno delo na področju kriminalistike

Če prebiramo jugoslovanske revije, ki kakorkoli prinašajo članke s področja kriminalistike, lahko ugotovimo, da so razmeroma redki taki sestavki, ki bi lahko v kriminalistično teoretičnem smislu pomenili prispevek v razvoju te discipline pri nas. Večidel so rezultat bolj ali manj občasnih prizadevanj posameznikov, katerim gre res zasluga, da je na tem področju sploh kaj storjenega. Piscev iz neposredne prakse pa je zelo malo in se zelo težko odločajo za pisanje, čeprav bi bile njihove izkušnje izredno dragocene. Tako ostaja velikanska množica pomembnih dejstev neuporabna za teorijo in se pozablja z ljudmi, ko odhajajo z delovnih mest. Če pa že gre za pisanje praktikov, se ti lotevajo predvsem kazuistike, ki pa je marsikdaj ne izrabljamo v teoretične namene. Kaj hočem s tem reči?

Predvsem bi rad poudaril, da je pri nas premalo znanstveno teoretičnega dela, da bi lahko kriminalistiko kot stroko spravili na višjo raven. Ali drugače povedano, na področju kriminalistike je premalo raziskovalnega dela, z občasnim pisanjem o posameznih problemih pa ne moremo nadomestiti vrzeli, ki pri tem nastajajo. Raziskovalno delo, ki so ga na področju kriminalistike opravili nekateri posamezniki ali nekateri inštituti, je le začetek, ki pa glede na pomanjkanje sredstev za raziskave na tem področju ni kdo ve kako obetajoč.

Vse kaže, da so do teh spoznanj prišli tudi odgovorni posamezniki v zveznem sekretariatu za notranje zadeve, ki se v zadnjem času izredno trudijo, da bi imeli v prihodnje več kriminalistične literature, kakršna bi bila neposredno koristna predvsem za praktične delavce v kazenskem pravosodju, zlasti pa v enotah organov za notranje zadeve. Toda kako priti do te literature oziroma monografij s področja kriminalistike? Nedvomno je treba z nečim začeti, se na nekaj nasloniti oziroma iz nečesa izhajati.

Na ustrezen natečaj so se v Sloveniji priglasili redki posamezniki, toda nihče iz javnih tožilstev in sodišč in samo kakšen pisec iz resora notranjih zadev. Pripravljenost za pisanje je torej zelo majhna. Verjetno je položaj podoben tudi v drugih republikah.

Pisati o nečem pomeni, zadevo dobro poznati, če ne, pa o njej zbrati ustrezne podatke, jih analizirati, ugotoviti skleniti v celoto in predvideti metodologijo uporabe. Tako si namreč zamišljam ustvarjanje taktike, metode, tehnike, pravil prevencije itd.

Tako pisanje zahteva tudi poznavanje v poštev prihajajoče in dosegljive literature (predvsem tuje) in oplajanje lastnih izkušenj in spoznanj z njo. Če tega ni, gre vedno le in samo za »kompilacije«, ki pa nikakor niso tisto, kar bi hoteli imeti.

Če upoštevamo samo ta dejstva, lahko to pomeni, da imamo zelo malo takih ljudi, ki bi to zmogli, kaj takega hoteli prevzeti, in še potem je vprašanje, kakšna bo kvaliteta.

Nikakor ne bi želel napovedovati rezultatov tako zamišljenega načrta za izboljšanje položaja, o katerem govorimo. Poskus je bil storjen z dobrim namenom, uspehi pa se mi zde dvomljivi, vendar ob tej priložnosti ne bi rad razmišljal o njih.

Resnično rešitev vidim v organizaciji kriminalistično raziskovalnega dela, in sicer takšnega, kot ga je npr. začel inštitut za kriminološka in kriminalistična raziskovanja v Beogradu in deloma tudi ustreznih zavodov v Zagrebu (ne vem, kako je s tem v Splitu). Soglašam, da je institucionalizirano raziskovanje precej dražje od individualnega pisanja monografij, toda zato je najbrž dosti bolj kvalitetno in reprezentativno. Ne bi nam smelo biti žal sredstev za to, da bi takšno načrtno raziskovanje organizirali v širšem obsegu z več usposobljenimi mlajšimi kadri, ki naj bi v prihodnje predstavljali tudi poglavne protagoniste te stroke.

Tako raziskovanje bi morali opravljati tudi s sodelovanjem najrazličnejših profilov strokovnjakov, ki lahko kakorkoli prispevajo k razvoju stroke. To je vsekakor težje storiti posameznikom, ki naj pišejo monografije, zlasti če je nagrajen samo izdelek po avtorskih polah, in jih morda niti povrnitev resničnih stroškov ne spodbuja dovolj za raziskovanje takega problema.

Zato se tudi na področju kriminalistike bolj navdušujem za inštitutsko raziskovanje, ki nam obenem, zlasti če gre za timsko delo, zagotavlja kvaliteto, ki zgrajuje in oblikuje nove kadre, kateri ne bodo samo raziskovalci, ampak po določenem času tudi predavatelji. Pedagoško delo na področju kriminalistike pa je prav tako pomembno kot raziskovalno in ga ne bomo smeli zanemarjati.

In še nekaj bi rad omenil ob tej priložnosti, kar prav tako sodi v razmišljanje o kriminalistiki.

Drugod po svetu se kriminalistika trdneje obravnava kot stroka. To se kaže predvsem v policijah, v katerih imajo kriminalisti poseben status, ki jih razločuje od drugih delavcev v istih organizacijah. Imajo posebne nazive, od njih zahtevajo oziroma jim dajejo posebno strokovno izobrazbo, napredujejo ob določenih zahtevah, za vsako naslednjo višjo stopnjo morajo izpolnjevati določene pogoje itd. Kriminalistična policija se ponekod tudi razločuje od redarstvene službe itd. Morda smo ta vprašanja pri nas pod zunanjimi vplivi in ob splošnih okoliščinah družbeno političnega razvoja preveč zanemarili in sčasoma opustili tisto, kar je bilo že vpeljeno. Zato niti ni čudno, če se nam podobnosti znova potihoma vračajo skozi zadnja vrata. V vseh organizacijah, katerih dejavnost temelji na uporabi določene stroke, je uveden hierarhični red, ki je porok za to, da prihajajo na določene stopnje le tisti, ki to zaradi svojih sposobnosti, strokovne izkušenosti in uspehov ter

prispevka k stroki zaslužijo. Pri tem pa ne gre le zanje, marveč predvsem za stroko, ki naj ob njih kar največ ima.

Drugo vprašanje, ki je vredno posebnega razmišljanja, pa je zanemarjenost ali slaba organiziranost tako imenovanega »kriminalističnega preventivnega dela«. Naši organi javne varnosti so usmerjeni predvsem v odkrivanje in raziskovanje pojavov socialne patologije, z njenim preprečevanjem pa se ukvarjajo manj načrtno in manj organizirano, ali drugače rečeno, s preprečevanjem se ukvarjajo le, če za to utegnejo najti ustrezen čas in kadre. Za organizacijo posebnih enot za preprečevanje kriminalitete v organih javne varnosti še vedno ni dovolj posluha. Zdi se mi, da ima prihodnost predvsem tudi »preventivna policija«, zato bi bilo treba čimprej misliti na ustanavljanje takšnih enot. S tem pa se obenem načinja vprašanje strokovnega izobraževanja takih kadrov in ustreznega teoretičnega in praktičnega pripravljanja ali posnemanja za delo takšne vrste v naši kriminalistiki nasploh.

Rokopis končan februarja 1969.

Some Propositions for the Improvement of Criminalistics

by dr. Janez Pečar, Scientific Research Worker, Institute of Criminology, Faculty of Law, University of Ljubljana

The author deals with several questions concerning the development of criminalistics in Yugoslavia, and tries to open a polemic on this topic.

He pleads, at first, for a professional organization of criminalists, and gives some propositions for its work. Since, in Yugoslavia, there is no specialized school for criminalists at university level, he thinks that the foundation of such an institution is urgent — especially if it is taken into account that in particular republics professionally low-qualified staff only is being trained. The training of highly qualified staff would permit the supply of the theoreticians, research workers and instructors who are so urgently needed in this field. Since universities cannot train appropriate specialists in criminalistics in their law schools, the author proposes as a solution a specialized school at university level with different orientations. The school how-

ever, should not only be made accessible to those already working in the police. In his article, the author advocates that professional schools for training medium-qualified staff should be made more open than they have been till now; he pleads for the enrichment of their work with lectures by specialists outside the schools, for a greater use of foreign experience in criminalistics, for an improvement in international cooperation in this field, and, finally, for the introduction on a large scale of scientific research work in criminalistics. The research work should be based on teamwork, which means that different specialists would cooperate — and not only lawyers as is generally the case today, with the exception of criminalistic technical studies.

Finally, the author believes that the future belongs above all to a preventive police force, a fact which should be taken into account in the training process of staff in criminalistics.